

بررسی فقهی - حقوقی
مجازات‌های تکمیلی و تبعی

علیرضا محمدیکی خورتابی
مدرس دانشگاه

بررسی فقهی - حقوقی مجازات‌های تکمیلی و تبعی

مؤلف: دکتر علیرضا محمدیکی خورتابی ۱۳۵۴ -

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۹۶۲-۹

فروست: ۱۱۶۳

تعداد صفحات: ۱۸۸ ص

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۷

نشر میزان

درد همه را به صابری

یارب دل ما را تو به رحمت جان ده

درمان ده

داننده تویی هر آنچه دانی آن

این بنده چه داند که چه می باید جست

ده

تقدیم به:

فرزندم محمد امین.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
فصل اول - مفهوم، ماهیت و اهداف مجازات‌ها در فقه و حقوق	
ایران	۱۹
مبحث اول: مفهوم و ماهیت مجازات	
گفتار اول: مفهوم مجازات	۱۹
بند اول: مفهوم لغوی	۲۰
بند دوم: مفهوم فقهی	۲۰
بند سوم: مفهوم حقوقی	۲۰
گفتار دوم: فلسفه و ماهیت مجازات	۲۲
مبحث دوم: اهداف مجازات‌های اصلی، تکمیلی و تبعی	
گفتار اول: اهداف کلی مجازات‌ها	۲۴
بند اول: هدف عینی مجازات (اصلاح و تربیت)	۲۴
بند دوم: هدف ذهنی مجازات (اجرای عدالت)	۲۵
بند سوم: تشفی خاطر مجنی علیه و بازماندگان	۲۶
بند چهارم: عبرت‌آموز بودن	۲۹
بند پنجم: مجازات ترمیمی	۳۰

۶ □ بررسی فقهی - حقوقی مجازات های تکمیلی و تبعی

- بند ششم: جامعه پذیری و اصلاح نمودن مجرم..... ۳۱
- گفتار دوم: اهداف مجازات تکمیلی..... ۳۳
- بند اول: اجرای عدالت..... ۳۳
- بند دوم: به سازی، درمان و بازپروری مجرم..... ۳۵
- بند سوم: پیشگیری..... ۳۷
- بند چهارم: سزادهی و جبران..... ۴۲
- گفتار سوم: اهداف مجازات تبعی..... ۴۲
- بند اول: تأمین دفاع جامعه در برابر خطر تکرار جرم..... ۴۳
- بند دوم: پاسخگویی به افکار عمومی جامعه..... ۴۴
- بند سوم: ملاحظات گزینشی و صلاحیتی..... ۴۴

فصل دوم - طبقه بندی مجازات ها و نهادهای جدیدالتأسیس در

حقوق ایران..... ۴۷

- مبحث اول: طبقه بندی مجازات ها..... ۴۷
- گفتار اول: طبقه بندی قانونی و فقهی مجازات ها..... ۴۸
- بند اول: حدود..... ۴۸
- بند دوم: قصاص..... ۴۹
- بند سوم: دیات..... ۵۱
- بند چهارم: تعزیرات..... ۵۳
- گفتار دوم: طبقه بندی نسبی مجازات ها..... ۵۴
- بند اول: مجازات اصلی..... ۵۴
- بند دوم: مجازات تکمیلی..... ۵۵
- الف) مجازات های تکمیلی اختیاری..... ۵۷
- ب) مجازات های تکمیلی اجباری..... ۵۸
- بند سوم: مجازات تبعی..... ۵۹
- گفتار سوم: طبقه بندی موضوعی مجازات ها..... ۶۰

فهرست مطالب □ ۷

بند اول: مجازات‌های بدنی	۶۱
الف) مجازات سالب حیات	۶۱
ب) مجازات شلاق	۶۴
پ) مجازات قطع عضو	۶۵
بند دوم: مجازات سالب آزادی	۶۶
بند سوم: مجازات‌های محدودکننده آزادی	۶۷
بند چهارم: مجازات‌های مالی	۶۹
الف) جریمه یا جزای نقدی	۷۰
ب) مصادره یا ضبط دارایی	۷۰
بند پنجم: مجازات سیاسی و عادی	۷۱
بند ششم: مجازات دائمی و موقت	۷۱
بند هفتم: مجازات‌های منع از اشتغال به شغل، حرفه یا کار معین	۷۲
بند هشتم: مجازات‌های سالب حق	۷۲
بند نهم: مجازات‌های سالب حیثیت	۷۴
مبحث دوم: نهادهای جدیدالتأسیس در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲	۷۵
گفتار اول: جایگزین‌های حبس	۷۵
بند اول: دوره مراقبت	۷۹
بند دوم: خدمات عمومی	۸۲
بند سوم: جزای نقدی روزانه	۸۳
بند چهارم: حبس خانگی	۸۳
بند پنجم: محرومیت از حقوق اجتماعی	۸۳
گفتار دوم: نظام نیمه آزادی	۸۵
گفتار سوم: تعلیق مجازات	۸۷
گفتار چهارم: تعویق مجازات	۹۰
گفتار پنجم: تعدد و تکرار در مجازات تکمیلی	۹۷

فصل سوم - پیشینه تقنینی، مبانی و مصادیق مجازات تکمیلی و تبعی

در فقه و حقوق ایران..... ۹۹

مبحث اول: پیشینه تقنینی مجازات تکمیلی و تبعی ۹۹

گفتار اول: پیشینه تقنینی مجازات تکمیلی ۹۹

بند اول: مجازات تکمیلی در قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ ۱۰۰

بند دوم: مجازات تکمیلی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ ۱۰۱

بند سوم: مجازات تکمیلی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ۱۰۴

بند چهارم: تفاوت مجازات تکمیلی در قانون جدید و قدیم ۱۰۵

گفتار دوم: پیشینه تقنینی مجازات تبعی ۱۰۹

بند اول: مجازات های تبعی در قانون مجازات عمومی سال ۱۳۵۲ ۱۰۹

بند دوم: مجازات های تبعی در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۰ ۱۱۱

بند سوم: مجازات های تبعی در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ ۱۱۷

بند چهارم: تفاوت مجازات تبعی در قانون جدید و قدیم ۱۱۸

مبحث دوم: مبانی مجازات تکمیلی و تبعی در فقه و حقوق ایران ۱۱۸

گفتار اول: مبانی مجازات تکمیلی و تبعی در حقوق موضوعه ۱۱۹

بند اول: منشأ مشروعیت مجازات فرعی ۱۱۹

بند دوم: ملاک تعیین نوع و میزان مجازات فرعی ۱۲۰

بند سوم: پیش فرض های مشروعیت و تعیین نوع و میزان مجازات فرعی ۱۲۱

گفتار دوم: مبانی مجازات تکمیلی و تبعی از منظر فقه ۱۲۳

بند اول: ملاک تعیین نوع و میزان مجازات فرعی ۱۲۳

بند دوم: پیش فرض های مشروعیت و تعیین نوع و میزان مجازات فرعی ۱۲۶

بند سوم: مبنای مجازات های تکمیلی در فقه امامیه ۱۲۷

بند چهارم: مبنای مجازات های تبعی در فقه امامیه ۱۲۸

گفتار سوم: آثار عفو بر مجازات های تکمیلی و تبعی ۱۲۹

مبحث سوم: مصادیق مجازات تکمیلی و تبعی در فقه و حقوق ایران ۱۳۲

گفتار اول: مصادیق مجازات های تکمیلی و نحوه اجرای آن ۱۳۲

فهرست مطالب □ ۹

بند اول: مصادیق مجازات‌های تکمیلی.....	۱۳۳
الف) محرومیت از حقوق اجتماعی.....	۱۳۳
۱- انفصال از خدمات دولتی و عمومی.....	۱۳۶
۲- منع از عضویت در احزاب، گروه‌ها و دستجات سیاسی یا اجتماعی.....	۱۳۶
ب) مجازات تضييق و تحديدکننده آزادی.....	۱۳۷
۱- اقامت اجباری در محل معین.....	۱۳۸
۲- ممنوعیت از اقامت در نقطه یا نقاط معین.....	۱۳۹
۳- منع از اشتغال به شغل، حرفه یا کار معین.....	۱۳۹
۴- منع از رانندگی با وسایل نقلیه موتوری و یا تصدی وسایل موتوری.....	۱۴۰
۵- منع از داشتن دسته چک و یا اصدار اسناد تجارت.....	۱۴۱
۶- منع از حمل سلاح.....	۱۴۱
۷- منع از خروج اتباع ایران از کشور.....	۱۴۲
۸- اخراج بیگانگان از کشور.....	۱۴۳
پ) اجبار و الزام به انجام کاری.....	۱۴۴
۱- الزام به خدمات عمومی.....	۱۴۴
۲- الزام به یادگیری حرفه، شغل یا کار معین.....	۱۴۵
۳- الزام به تحصیل.....	۱۴۵
ت) توقیف وسایل ارتکاب جرم یا رسانه یا مؤسسه دخیل در ارتکاب جرم.....	۱۴۶
ث) انتشار حکم محکومیت قطعی.....	۱۴۶
بند دوم: نحوه اجرای مجازات‌های تکمیلی.....	۱۴۷
الف) اقامت اجباری در محل معین.....	۱۴۷
ب) منع از اقامت در محل یا محل‌های معین.....	۱۴۹
پ) منع از اشتغال به شغل، حرفه یا کار معین.....	۱۵۰
ت) انفصال از خدمات دولتی و عمومی.....	۱۵۰
ث) منع از رانندگی با وسایل نقلیه موتوری و یا تصدی وسایل موتوری.....	۱۵۰
ج) منع از داشتن دسته چک و یا اصدار اسناد تجارتي.....	۱۵۱
چ) منع از حمل سلاح.....	۱۵۱

۱۰ □ بررسی فقهی - حقوقی مجازات های تکمیلی و تبعی

- ح) منع خروج اتباع ایران از کشور..... ۱۵۲
- خ) اخراج اتباع خارجی از کشور..... ۱۵۲
- د) الزام محکوم به خدمات عمومی..... ۱۵۳
- ذ) منع عضویت در احزاب، گروه‌ها و دستجات سیاسی یا اجتماعی..... ۱۵۳
- ر) توقیف وسایل ارتکاب جرم یا رسانه یا مؤسسه دخیل در ارتکاب جرم..... ۱۵۳
- ز) الزام به یادگیری حرفه، شغل یا کار معین..... ۱۵۴
- ژ) الزام به تحصیل..... ۱۵۴
- س) انتشار حکم محکومیت قطعی..... ۱۵۴
- گفتار دوم: مصادیق مجازات تبعی..... ۱۵۴
- بند اول: مصادیق مجازات تبعی در حقوق ایران..... ۱۵۵
- الف) محرومیت از حقوق اجتماعی..... ۱۵۵
- ۱- مجازات ناظر به انتخاب شدن..... ۱۵۶
- ۲- مجازات ناظر به آزادی اشتغال..... ۱۵۷
- ۳- مجازات ناظر به آزادی مالکیت..... ۱۵۷
- ب) محرومیت از حقوق مدنی..... ۱۵۸
- ۱- محرومیت از ارث..... ۱۵۸
- ۲- محرومیت از ازدواج..... ۱۵۹
- بند دوم: مصادیق مجازات تبعی در فقه امامیه..... ۱۵۹
- الف) مصادیق خاص مجازات تبعی..... ۱۵۹
- ۱- محرومیت از ارث به سبب جنایت عمد یا شبه عمد..... ۱۵۹
- ۲- محکومیت به ارتداد و محرومیت‌های ناشی از آن..... ۱۶۰
- ۳- حرمت نکاح به سبب ارتکاب جرایم جنسی..... ۱۶۱
- ۴- سلب حق اجرای حدود..... ۱۶۲
- ب) سلب عدالت به عنوان مصداق عام مجازات تبعی..... ۱۶۲
- گفتار سوم: مجازات تکمیلی و تبعی در قوانین متفرقه..... ۱۶۴
- مجازات تکمیلی و تبعی در نظریات اداره کل امور حقوقی قوه قضائیه..... ۱۶۵
- الف) مجازات تکمیلی در نظریات اداره کل امور حقوقی قوه قضائیه..... ۱۶۵

فهرست مطالب □ ۱۱

ب) مجازات تبعی در نظریات اداره کل امور حقوقی قوه قضائیه ۱۷۰

فهرست منابع و مآخذ..... ۱۷۳

۱- منابع فارسی ۱۷۳

۲- منابع عربی..... ۱۷۸

۳- سایت‌ها..... ۱۷۹

۴- قوانین و مقررات..... ۱۷۹

ضمائم - آیین‌نامه راجع به نحوه اجرای مجازات‌های تکمیلی موضوع ماده ۲۳ قانون مجازات

اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱..... ۱۸۱